

Pratarmė

Klaipėdos universiteto nedraugų užmačioms nebuvo lemta išsipildyti.

Uostamiesčio ALMA MATER liko ir, tų pačių nedraugų liūdesiui, liks savarankiška aukštąja mokykla. Negana to, šiemet priimti studentai (suformuotos grupės) į visas humanitarinių mokslų studijų programas. Vadinasi, dėstytojai dirbs. Skaitys paskaitas ir rašys mokslo darbus, o tai reiškia, kad ir žurnalas „RES HUMANITARIAE“ gyvuos. Jo gyvybingumą aki-vaizdžiai rodo ir apimtis. Ne veltui sakoma: „Kol storas suplonės – plonas sudulės...“

Šis numeris pradedamas archeologo publikacija. Ilgametis žurnalo autorius Vladimiras Kulakovas lieka ištikimas prūsiškai problematikai. Šį kartą skaitytojų dėmesiui mokslininkas pateikė straipsnį, kuriame pristato Sembos pusiasalyje žinomų pylimų registrą, o greta – ir keletą mokslinių hipotezių. Viena jų – šie pylimai atliko ne tiek karinę, kiek kulto ir administracinę funkciją, ribodami kanalų eksteritorialumą ir saugodami nuolat čia plaukiojančius svetimšalių laivus nuo prūsų genties teritorijos, kurios įstatymų laivininkai ir prekybininkai nesilaikė.

Du straipsniai šiame numeryje skirti teologijai. Arvydas Ramonas analizuoja Katalikų Bažnyčios mokymą apie Dievo Motiną Mariją, kuris grindžiamas keturiomis dogmomis: Dievo Motina, Mergelė, Nekaltai Pradėtoji ir į Dangų Paimtoji. Marijos asmuo nagrinėjamas Šventojo Rašto, Tradicijos ir Magisteriumo mokymo šviesoje, o tai, pasak autoriaus, svarbu, norint pabrėžti, kad pagrindinės šios keturios dogmos yra susiformavusios per iš-tisus amžius, grįstos tikinčiųjų įsitikinimais (lot. *sensus fidei*), patvirtintos Bažnyčios visuotinių Susirinkimų bei popiežių iškilmingai paskelbtos *ex cathedra*, t. y. kaip tikėtinos tiesos, privalomos visiems katalikams. Darius Petkūnas nagrinėja lietuviškosios Trejybės formulės išpraustinio žodžio *Dievas* atsiradimo aplinkybes. Autoriaus atlikta vokiškų agendų tekstų analizė rodo, kad įterpinys *Dievas* aptinkamas beveik kiekvienoje XVI–

XVII a. Baltijos regiono vokiečių liuteronų liturginėje knygoje. Gausus jo vartojimas vokiškuose tekstuose liudija, kad vokiečiams šis įspraudas buvo priimtinas ir turėjo būti vartotas dar iki Reformacijos. Autorius sutinka su iki šiol skelbta prielaida, kad ir LDK lietuviai, nors krikštą priėmė iš lenkų, šį įterpinį paveldėjo iš vokiečių.

Gausiausia numerio skiltis – net aštuoni straipsniai – skirta etnologijos problemoms aptarti. Ukrainiečių mokslininko Andrijaus Ziubrovskio publikacijos tikslas – ištirti Ukrainos pietvakarių istorinio etnografinio makroregiono gyventojų tikėjimus bei ritualus, reguliuojančius duonos kepimą. Analizuojami tiek racionalūs, tiek iracionalūs tikėjimai ir apeigos. Kitas ukrainiečių etnologas Volodimiras Konopka tiria ukrainiečių java-pjūtės papročius, kurie, autoriaus manymu, yra glaudžiai susiję su senovės slavų papročiais, siekiančiais ikikrikščioniškuosius laikus. Lina Petrošienė analizuoja informaciją, kurią 1905–1940 m. spauda teikė Lietuvos skaitytojams apie Užgavėnių šventimo papročius pasaulyje. Surinkta medžiaga – septyni straipsniai, trisdešimt nuotraukų ir piešinių, pasak straipsnio autorės, yra fragmentiška, tačiau gana informatyvi, glaustai ir populiariai perteikianti neblogą šio kultūrinio reiškinių supratimą. Interpretuodama turimus duomenis L. Petrošienė pateikia atsakymus į keletą klausimų: kokią reikšmę šios publikacijos galėjo turėti Užgavėnių šventimo papročiams ir šventimo būdams XX a. pradžios Lietuvoje; kaip ši informacija koreliuoja su šiuolaikiniais moksliniais tyrimais ir žinoma empirine medžiaga; kas XX a. pradžioje buvo bendra tarp pasaulyje švenčiamo žiemos–pavasario karnavalo ir Užgavėnių Lietuvoje. Olehas Korobovas straipsnyje lygina unikalią medžiagą – XX a. pabaigoje – XXI a. pradžioje užfiksuotus įrašus su XIX a. pabaigos – XX a. pradžios įrašais, padarytas Žitomiro apskrityje. Pateikiamas ir analizuojamas kalendorinio ciklo dainuojamasis folkloras. Gailės Vanagienės tyrimo objektas – mitologinės sakmės ir tikėjimai apie raganas. Autorės keliami uždaviniai: išskirti sakmėse ir tikėjimuose nurodomus prevencinius apsaugojimo nuo raganų kenkimo būdus bei galimas universalias apsaugos nuo raganos kenkimo priemones; įvertinti raganos kenkimo intensyvumą kalendorinių švenčių metu bei ištirti būdingų apsaugojimo priemonių variaciją; įvertinti raganos veiklos intensyvumą ir prevencinės apsaugos reikalingumą šeimos švenčių metu. Rasa Kasperienė analizuoja socialiniame tinkle *Facebook* įsikūrusių grupių tapatybės raišką. Atlikus tyrimą ir nustačius savo ir kito tapatybės

riboženklus pastebėta, kad analizuojamų grupių narių tapatybės simbolinė takoskyra reiškia politiniu ir ideologiniu aspektais. Analizuojamų grupių narius vienijančiu ideologiniu politiniu pagrindu tapo senoji sovietmečio politinė santvarka ir ideologija bei jos atkūrimas. Analizuojamų grupių nariai laiko save lietuviais, tačiau dabartinę šalies valdymo sistemą vertina remdamiesi buvusios sovietmečio ideologijos vertybėmis. Susidaro įspūdis, kad analizuojamų *Facebook* grupių narių sovietinių laikų tapatybė patyrė stagnaciją ir nepersiorientavo keičiantis šalies politinei ideologijai arba ji susiformavo socialiniuose tinkluose. Sigitos Astikienės straipsnyje lyginami 2016–2018 m. Ukmergės rajone užrašyti buvusių ir šiandien dirbančių bibliotekininkų gyvenimo pasakojimai. Pažymima, kad nagrinėjamuose naratyvuose ryškiausiai atsiskleidžia bibliotekininko tapatybės bei profesinės veiklos sąajos, atspindi kultūrinio ir socialinio visuomenės gyvenimo realijos. Lyginant buvusių ir esamų bibliotekininkų pasakojimus galima matyti skirtingų kartų vienos profesijos atstovų patirtį ir suprasti, kaip žmogaus asmenybės ir profesijos ypatybės atsiskleidžia konkrečiu istoriniu laikotarpiu. Ernesta Dambrauskaitė savo publikacijoje pateikia 2016 m. sausio mėnesį Lietuvoje atlikto tyrimo, kuris atskleidžia Lietuvos *repo* tekstų bei visuomeninių problemų sąajas, rezultatus. Tyrimas parodė, kad *repo* tekstuose labiausiai išryškėja socialiniai, politiniai bei vertybiniai valstybės ir žmonių atspindžiai. Atskleidžiama, jog *repo* muzika padeda ne tik vertinti, analizuoti šalyje vykstančius reiškinius, bet ir juos keisti, perkurti, perprasminti.

Paskutinėje žurnalo mokslinių straipsnių skiltyje – kalbininkų ir literatūrologų publikacijos. Igorio Koroliovo straipsnyje siekiama sukonstruoti nacionalinio kooperatyvinio komunikacinio elgesio, kaip kognityvinio-semiotinio ir diskursinio-pragmatinio fenomeno, ukrainiečių, rusų, lietuvių ir amerikiečių kalbinėje kultūroje freimo scenarijaus modelį. Antra Klavinska, taikydama tekstynų lingvistikos metodą, analizuoja etnonimų *leiši* ir *lietuvieši* 'lietuviai' kolokacijas „Šiuolaikinės latvių kalbos tekстыne“ (*Līdzsvarots mūsdienų latviešu valodas tekstu korpus*), lygina abiejų etnonimų kontekstinę semantiką. Prieinama prie išvados, kad „Šiuolaikinės latvių kalbos tekстыne“ lietuvių įvaizdis yra gana teigiamas – daugiausia istoriniame, kalbos, kultūros ir sporto kontekste; tačiau ekonomikos ir emigracijos kontekste išreiškiamas gana neigiamas supratimas apie lietuvius. Vaidos Drukteinytės publikacija skirta šiuolaikinės lietuvių kalbos

problemoms – nagrinėjamas lietuvių kalbos junginių, kuriuose vartojamas veiksmažodis *aptarnauti* ar jo vediniai, taisyklingumo klausimas. Tyrimu parodoma, kodėl dalis junginių, kuriuos kalbos vartotojai paprastai laiko netaisyklingais, atitinka kalbos normos reikalavimus ir pagal kokius požymius galima greičiausiai atriboti taisyklingus pavyzdžius nuo netaisyklingųjų.

Ivanas Megela skaitytojams pateikia Artūro Šniclerio „Sapnų novelės“ psichoanalizę. Straipsnio autorius prieina prie išvados, kad menas, kaip ir sapnas, gali laikinai panaikinti socialinio vaidmens ir sąmonės cenzūros apribojimus.

Recenzijų skylyje pristatoma žurnalo redakcijos kolegijos nario ukrainiečių mokslininko I. Koroliovo naujausia monografija.

Kronikos skylyje – du rašiniai. Pirmasis – atsisveikinimas su spalvinga, šviesia, vitališka, altruistiška asmenybe, vienu Klaipėdos universiteto kūrėjų – doc. dr. Aleksandru Žaliu. Antrasis skirtas Klaipėdos universitete vykusios mokslinės konferencijos „Baltų kalbos ir kultūros“ apžvalgai.

Viena rytiečių patarlė byloja, jog žmogui reikia dvejų metų, kad išmoktų kalbėti, ir bent šešiasdešimties, kad išmoktų tylėti. O štai skaityti galima ir reikia visą laiką.

Tai ir siūlau daryti.